

op te richten Gereformeerd Maatschappelijk Verbond. De vergadering sprak zich unaniem uit voor de principiële gedachte van zulk een Verbond, zooals deze in het referaat van schrijver dezes waren ontwikkeld. Zij wenschte na te doen gaan op welke wijze deze gedachte praktisch zou kunnen worden verwezenlijkt. Het liefst zou men zien één ongedeeld Gereformeerd Maatschappelijk Verbond, waarin zoowel werkgevers als werknemers samen vereenigd zijn in de gemeenschappelijke arbeidsovereenkomst, die zij van God den Heere, in de erkende groote variatie in die opdrachten, hebben ontvangen. Mocht het om bepaalde, praktische redenen beslist noodzakelijk zijn hiervoor secties met eigen rechtspersoonlijkheid voor werkgevers en werknemers in dit Verbond te incorporeren, dan wilde men dit toch zóó uitgevoerd zien, dat het één zijn in het gemeenschappelijk Verbond het primaire zou zijn, terwijl dan de sectievergaderingen wederzijds ook toegankelijk gesteld zouden dienen te worden. Op voorstel van den voorzitter werd er nu door de vergadering een commissie samengesteld, die op korten termijn deze zaak nader in studie zal nemen en daarover schriftelijk rapport zal uitbrengen. In deze commissie hebben zitting de navolgende heeren: Basoski, Apeldoorn; v. d. Engel, Rotterdam (W.); Hordijk, Berkel; Laming, Groningen; Van Renzen, Utrecht; v. d. Schaaf, Amersfoort; Smilde, Heerenveen en Wijnands, Wormer. Nadat de den Boef in dankgebed was voorgedaan kon de voorzitter precies op het geplande tijdstip, klokslag vijf uur den voorzittershamer laten vallen, waarmee een einde kwam aan een mooien dag, waarop men zich vereend om het Woord des Heeren gegeven had in de vervulling van zijn roeping om samen te onderhouden een Verband voor de bezinning op de sociale en economische vragen in het licht van de Heilige Schrift, tevens in trouw aan de gemeenschappelijke aanvaarde belijdenis der kerk; ook bereid om met elkander te treden in een Verbond op het actief handelen gericht en tot het daarin staan, zoowel in Verband als in Verbond, met elkander in de beleving van de ongebroken gemeenschap der heiligen. In een volgend nummer willen wij thans een begin maken met het referaat.

P. GROEN.

AAN EEN JONGEREN TIJDGENOOT, No. 31

De „behandeling” van het bezwaarschrift van Bedum A op de Synode van Middelburg, 1896

Amice,

Voor ingezonden stukken in onze rubriek, dat begrip je, de plaats niet. Maar nu een bejaarde en hooggeachte broeder, op wiens historische kennis we nooit vergeefs een beroep hebben te doen, een artikel zendt, met eenige bedenkingen, willen we hem toch graag het woord geven. Onder het opschrift, dat hier boven staat, we nemen het dus van hem over, schreef ds J. Bosch in Ermelo het volgende:

Het is al eenige jaren geleden, dat in De Reformatie de gedachte is uitgesproken, dat het bezwaarschrift van de Kerk van Bedum A tegen eenige leerlingen van Dr. Kuiper, ingezonden bij de Synode van Middelburg in 1896, op deze Synode niet thuis hoorde. Schrijver dezes, die van een ander gevoelen is, heeft destijds vruchteloos gepoogd, daarvan eenige nadere verklaring te verkrijgen.

Thans is echter in het no. van 27 Januari '91, in een brief van Adolphus Venator (niet de remonstrantsche A. V. redivivus) duidelijk geponeerd, dat de Synode van Middelburg van 1896 in de niet ontvankelijk verklaring van het bedoelde bezwaarschrift juist en voorzichtig gehandeld heeft. Tevens wordt hierbij uitgesproken dat dit de juiste lijn was, waarvan op latere Synodes is afgeweken.

Deze visie op de Synode van Middelburg zou mij, als ik die vond in een Synodaal blad, vanzelfsprekend zijn, maar nu ik die vind in De Reformatie, het blad van de vrijmaking, ook van de banden van Kuiperiaansche speculaties, is het mij een volkomen raadsel, dat een onzer voormannen zoo schrijven kan. De strijd der vaders wordt er door verloochend en ik zou niet weten, welke lijn er dan in onze vrijmaking zit, als we ons van de reacties van de Christelijk Gereformeerde vaders op het Kuiperiaansche gedachtenstelsel ontdoen. Ik zie niet in, hoe het kan samengaan, zóó met 1896 af te rekenen, en dan het terrein „Rondom 1905” te verkennen, zooals dat van onze zijde gedaan is.

Ik voel mij gedrongen over de „behandeling” van het Bezwaarschrift van Bedum A op de Synode van Middelburg eenige opmerkingen te maken, niet, om een Kuiper-hetze op te warmen, maar om, als een van de ouderen onder ons te trachten, de historie, althans een belangrijk stuk daarvan, zuiver te houden.

Ik wil beginnen met de sfeer te beziën, waarin de Synode van 1896 gehouden werd. Dat bezwaarschrift van Bedum A kwam niet in eens uit de lucht vallen. Daar was al heel wat over te doen geweest, of dat zoo maar ging, met elkaar te vereenigen, terwijl door Kuiper verschillende leerlingen werden verbreed, die men tegen de Belijdenis achtte te zijn. En het was mede het bezwaar tegen bepaalde opvattingen van Kuiper aangaande Doop en wedergeboorte, dat een deel der Christelijk Gereformeerden geweigerd heeft, om met de vereeniging van 1892 mee te gaan.

Daarmede was de zaak van de leergeschieden niet afgedaan. In de jaren tusschen 1892 en 1896 is er in dit opzicht geen windstilte geweest. Het giste in den boezem der Kerken voortdurend. Er was polemiek tusschen De Heraut, die 29 Jan. 1893 had beweerd, dat de Theologie als zodanig een kerkelijke aangelegenheid is, en dat er „tweefruct Theologie” is — en De Roeper, waarin Lindeboom Kuiper bestreed. In 1894 is er in den Kring van de Curatoren der Theol. School een meerderheid die niet

wil, dat de 40-jarige herdenking van de Theol. School zou plaats hebben, waarover Bavinck krasse woorden deed hooren. Een deel van de Kamper professoren was op de hand van Kuiper in de brochure, getiteld: „Opleiding en Theologie”, die weer door Lindeboom werd bestreden in zijn geschrift: „Bewaar het pand u toebetrouwd”.

De vier professoren van Kampen zien het niet zoo ernstig in en willen geruststellend optreden. Lindeboom doet met kracht zijn bezwaren hooren tegen: „de logische actie van het denkend subject”, die volgens Kuiper de kracht der wetenschap is. Hij bestrijdt zijn wedergeboortebegrip en zijn verklaring, dat de roeping door de prediking voor een onwedergeborene niets beteekent.

Daar verschijnt ook een brochure waarin vanuit het kerkvolk stemmen worden vernomen, die Kuiper's leer afwijzen. Maar onder alles blijkt, dat het ook na de vereeniging van 1892 onder de Gereformeerden niet rustig is. Daar is een machtige invloed van Kuiper gebleven, waardoor ook voorgangers, die eertijds Christelijk Gereformeerd waren, tot de inzichten van Kuiper werden overgehaald. Zoodat er in de Kerken een meerderheid en een minderheid zich vormt; de meerderheid hangt de leerlingen van Kuiper aan. In: „Nadere verantwoording” beantwoorden de schrijvers van Opleiding en Theologie de brochure: Bewaar het pand, enz. van Lindeboom. De strekking is, dat Lindeboom te hard van stal loopt enz.

Zoo is de sfeer van het kerkelijk leven in 1896 geladen met: voor of tegen Kuiper met zijn Heraut en zijn Encyclopaedie, plus zijn: „Voor een Distel een Mirt” en zooveel meer. Men behoefde dus, hoorende van een bezwaarschrift tegen K., zich niet van den domme te houden en te vragen: wat is er toch aan de hand; of: wat willen ze toch met zóon groot man als hij. Ieder, die eenigszins meeleefde, wist de concrete situatie op kerkelijk gebied.

En toen dan op de Synode van Middelburg het bezwaarschrift van Bedum binnengekomen was, nadat het reeds gediend had bij de Deputaten voor het Verband, en het reeds door De Heraut wereldkundig was gemaakt, werd eenvoudig een punt van allesbeheerschende betekenis voor het kerkelijk leven in zijn nieuw stadium sinds 1892 aan de orde gesteld.

Trouwens het bezwaarschrift lag volkomen in de lijn van 1892.

Onder de overwegingen die een deel der Christel. Gereformeerden aan de Synode hadden aangeboden om daarop hun bezwaren tegen de vereeniging te gronden, behoorde ook het volgende:

„En eindelijk is het ons een overwegend bezwaar voor Gereformeerd te erkennen, wat door voorgangers der Doleerende Kerken, in den laatste tijd in het publiek is uitgesproken en geleerd omtrent de wedergeboorte en den Heiligen Doop.

Wij achten het overbodig dit nader te ontwikkelen. Om zelfs den schijn te vermijden, dat het ons om personen te treffen te doen zou zijn, noemen wij geen namen. Er is in 't publiek genoeg over geschreven, dat u niet onbekend zal zijn.

Wij bidden u broeders: neemt ons bezwaren in ernstige overweging, voordat het te laat is, en geeft aan onze bede gehoor. Sluit thans nog niet de door zooveel gevreesde vereeniging; geeft althans vooraf allen gemeenten de gelegenheid zich openbaar uit te spreken. Gods Geest bature uwe vergadering in al haar handelingen, tot heil en eenheid der gemeente Gods en tot eere van zijn Naam”.

Wat was het besluit hierop?

Het oordeel der Synode dienaangaande was het volgende: „Wat het laatste punt onder e. aangaat, waarin verklaard wordt voor adressanten een overwegend bezwaar te zijn, voor Gereformeerd te erkennen, wat door voorgangers der Doleerende Kerken in den laatste tijd over Doop en Wedergeboorte gepubliceerd is, oordeelt de Synode:

Aangezien de vereeniging geschiedt op den grondslag van eenheid in Geref. Belijdenis en Kerkorde, bezwaren tegen gevoelenen betrekkelijk het een of ander stuk der leer, steeds op bevoegde kerkelijke vergaderingen kunnen worden gebracht om aldaar beoordeeld te worden.”

Zoo sprak de Synode van 1892.

En hoe deed men in 1896 toen het Bezwaarschrift van Bedum de Synode bereikte?

Men maakte er korte metten mee.

Dat wil zeggen: men kwam tot de conclusie, dat het niet behandeld kon worden, en toch werd het wel behandeld. Er waren formeele bezwaren, werd beweerd, niet concreet genoeg, niet belijnd genoeg — in alle geval, het bezwaarschrift kon niet in behandeling komen. De kwestie bleef dus onbeslist. Het zakelijke werd wel aan het formeele opgeofferd; het meerdere aan het mindere, maar fiat, we beginnen er niet aan, en we passen er voor om met zóon aanklacht hem onder de oogen te komen. Zoo had men kunnen denken dat een serieuze vierschaar geoordeeld had: het formeele van een aanklacht is niet alles. In 't wezen der zaak zou die waard zijn behandeld te worden. We hebben in alle geval ons oordeel op te schorten. Maar wat is er van een onpartijdige uitspraak gekomen? Niets. Integendeel met de formeele afwijzing ging een materiele „behandeling” gepaard. Een behandeling, waarbij de aanklacht afgewezen, de persoon tegen wien het ging veilig gesteld en het bezwaarschrift genegeerd werd. Een „behandeling” die haar weerga sinds 1892 schier niet vond.

Zie slechts, hoe de Kerk van Bedum met haar bezwaarschrift om de ooren geslagen werd. Lees de conclusie van de commissie van advies, die aanvaard werd. De Synode besloot:

„uit te spreken, dat zij niet alleen in het ter harer kennis gekomen geen aanleiding vindt, om handelend op te treden krachtens art. 3 der overeenkomst en zich alzoo tot Directeuren van de Vrije Universiteit te wenden, evenmin als haar Deputaten voor de oefening van het verband tusschen de Kerken en de Theol. Faculteit van de V.U., maar ook haar vertrouwen blijft betuigen in den betrokken Hoogleraar, en in de Hoogleraren van de Vrije Universiteit en van de Theologische School te Kampen, die verklaard hebben principieel aan de zijde van Kuiper te staan”.

Zie dit is toch een „behandeling”. Hier is de onpartijdigheid zoek: alles wordt opgehangen aan een vermeend formeel gebrek van de opstelling van de aanklacht, maar toch wordt er uitspraak gedaan en vonnis geveeld. Uitgesproken wordt, dat Kuiper vrij uitgaat, dat de aanklacht ongegrond is, dat de betrokken Hoogleraar het volle vertrouwen blijft genieten, ja zelfs de professoren van de

Theol. School, die in het bezwaarschrift niet eens genoemd worden, worden veilig gesteld.

Hiermee in verband is het inderdaad van belang kennis te nemen van de formeele gronden waarop het bezwaarschrift niet behandeld kon worden, in den eigenlijken zin van het woord dan.

Die formeele gronden komen hierop neer:

Het bezwaarschrift zelf is een polemisch geschrift, en de bewijsvoering met woordelijke aanhaling van de door Dr. Kuiper gebezigde uitdrukkingen, dat zijn leeringen met Schrift en Belijdenis in strijd zijn, ontbreekt.

Laat ons eens nagaan, of dit inderdaad zoo is.

Ik neem tot proef, wat het Bezwaarschrift zegt over de roeping, in verband met de wedergeboorte, het geloof en de bekeering.

Gegeven wordt de opvatting van Kuiper, dat de roeping volgt op de wedergeboorte en het geloof. Hierbij worden tot bewijs, dat dit door hem geleerd wordt, aangehaald de woorden van Kuiper: „Want als dan nu de uitverkorenen zondaar wedergeboren, d.i. levend gemaakt, met geloofsvermogen begaafd en aan Jezus gebonden is, dan is het eerste werk, dat als nu volgt, de roeping”.

Deze omschrijving is te vinden in „Het werk van den Heiligen Geest” II, bl. 187 en in „E Voto”, II, 133, 134. Verwijzingen als kanteekeningen gegeven.

Verder wordt letterlijk aangehaald wat K. leert: „de dienst des Woords heeft niet met de dooden te rekenen” en: „de prediking kan niets ter zaligheid doen, noch uitwerken, dan waar het leven in kiem of ontkieming den dood reeds verving. De prediking gaat altoos uit naar de zondelingen, die geacht worden in Christus te zijn ingelijfd en erigenamen des Koninkrijks te zijn”.

In kanteekening wordt aangewezen waar K. dit geleerd heeft. De Heraut, no. 949, en het werk van den Heiligen Geest, II, 187.

Dat deze leer van K. in strijd is met de Geref. Belijdenisschriften, wordt dan door het Bezwaarschrift aangegeven. Achtereenvolgens wordt uit Catechismus, Zondag 7 en 25, uit de Belijdenis (art. 17), uit de Dordtsche Leerregele I, III en IV, 8, 9, 10, 11, 12 de Geref. leer aangewezen, waarmede de gevoelens van K. in strijd zijn. Waarbij niet achterwege blijven de Schriftuurplaatsen, die ons in dezen het richtsnoer zijn. Ten slotte laat het Bezwaarschrift het gevaar van deze leer van K. duidelijk zien.

Wij nemen ook de proef met wat het Bezwaarschrift zegt van Kuiper's opvatting van den Doop.

De aanduiding van K.'s gevoelens wordt gegeven in deze woorden: „Dr. Kuiper leert, dat de Doop geschiedt op grond van de onderstelde wedergeboorte, en dat op het zelfde oogenblik, als de dooper het water sprengt op het hoofd van het kind, dat gedoopt wordt, uit den hemel een bijzondere werking des Geestes indaalt in het kind, dat, uitverkoren, reeds wedergeboren is, en de potentie (het vermogen) des geloofs heeft, en dat anders de doop geen doop is”.

De plaatsen waar ieder dat gevoelen lezen kan worden ter zijde van het Bezwaarschrift opgegeven. In: Voor een Distel een Mirt, bl. 24, 46, 52, 60—62. Verder: De Heraut van 12—26 Mei '95, E Voto, II, 477, 478, 481, 535, 541; III, 12, 24, 50.

Dat dit gevoelen niet naar de Geref. Belijdenisschriften is, wordt vervolgens duidelijk aangetoond, uit wat de Catechismus in Zondag 25, 26, 27 leert, uit wat de Belijdenis zegt in Art. 34. En wat de Heilige Schrift aangaat, zij leert ons geen anderen grond voor den Doop dan de belofte Gods. Petrus zegt (Hand. 2: 38, 39): „een iegelijk van u worde gedoopt..... want (en dit was de grond) u komt de belofte toe en uwen kinderen”.

Verder: De H. Schrift leert geen twee werkingen des Geestes, eerst het geloofsvermogen, en dan, onder het doopen, de implanting in Christus „om nu één leven met het lichaam des Heeren te kunnen leven”, want aan het geloof, zoodra ook maar het geloofsvermogen door den Heiligen Geest geworcht is worden alle weldaden van Christus verbonden.

Eindelijk toont het Bezwaarschrift aan het bedenkelijke van deze leer van K. onder meer: a) omdat de grond van den Doop verschoven wordt van het vaste fundament der belofte Gods, naar een onzekere onderstelling.....

b) omdat het naar die leer altijd onzeker is, of iemand wel gedoopt is — enz.

Wanneer wij nu lezen, dat het bezwaarschrift van Bedum's Kerkeraad geen bewijsvoering geeft met woordelijke aanhaling van de door Prof. Dr. A. Kuiper gebezigde uitdrukkingen, dat zijn leeringen met Schrift en belijdenis strijdig zijn, dan is dit niet juist.

Wat wij als voorbeeld namen laat ons zien, dat zeer zeker met letterlijke aanhaling van de door K. gebruikte uitdrukkingen het bewijs gegeven wordt, dat hij geleerd heeft wat gewraakt wordt, en wordt daartegen gesteld, wat Schrift en belijdenis leeren, zoodat duidelijk wordt aangewezen, dat zijn leeringen den toets der waarheid, die de gemeente Gods handhaaft, niet kunnen doorstaan.

Hoe de commissie van advies het heeft bestaan, om wegens gebrek aan bewijsvoering de Synode voor te stellen het bezwaarschrift niet in behandeling te nemen, is onbegrijpelijk en onverschoonlijk.

Temeer, omdat uit den gang der zaken op de Synode gebleken is, dat de tegenzin van de broeders om de kwestie van de leeringen van Kuiper aan te vatten niet maar lag in het zoogenaamd formeele gebrek van het bezwaarschrift van Bedum A.

Immers, hoe bejegende de Synode het voorstel van Drenthe's Provinciale Synode?

Dit verzoek hield in „dat met het oog op het vele twistgeschrijf in den laatste tijd in publieke bladen, over verschillende leerstellige punten als wedergeboorte, doop, roeping enz..... de Generale Synode eenige Deputaten benoeme, om een nauwkeurig onderzoek in te stellen, naar wat wij volgens Gods Woord en onze Belijdenisschriften aangaande genoemde punten hebben te verstaan”.

Hierop heeft de Synode geoordeeld, overeenkomstig het advies der commissie, „dat zij op het verzoek van de Provinciale Synode van Drenthe niet kan ingaan”.

En hoe ging het met het advies van Prof. Lindeboom? Deze stelde voor, dat de Synode zou uitspreken, dat zij het bezwaarschrift ontvankelijk acht, maar, daar het moeilijk gedurende deze vergadering te behandelen is, Deputaten benoeme, die hun gemotiveerd oordeel over deze zaak aan de Kerken zullen toezenden; waarbij de Synode dan bepale, dat, zoo twee Prov. Synoden het wenschelijk achten, voor het einde des volgende jaars,

een Genem

pen”.

Maar o-

geen gun-

Uit dit

blijkt dus,

gebrek am-

zekere te

onderzoek

Anders is

hard hebt

leergeschi-

Daarom

Middelbur-

ze niet van

van part

beschouw

de gemeen

Men me

Middelbur-

is. De Sy-

zijn leerin

Maar is

in de leer

fessoren v

Zoodat st

Middelbur-

hadden ver

veroordeel

We zien

inzicht van

de” leer e

K., en nar

boorte” (=

Noordrij

de vijf ste

23 Nov. 1

veranderd

ineensmelt

hij er teg

eike ineen

men van

mannen h

schen de l

Aan den

schen geer

alleen dat

geen toen

leiding, de

al meer

Amsterdam

Daarop

en de zaal

pen op te

Maar dit

reeren dat

schrift sel

vader van

op de Ma

Hij schree

schillende

van supra

dat nog w

fatalisme”.

Spitsvon

De verant

gelingen v

dat de Ma

schadelijk

Van de

de hand h

die in bes

gevoerd w

Waar vi

bestreden

aan de bel

sterdam d

stellingen

bezwaar h

deze ware

bezwaarsc

een uitspr

het niet li

particulier

en niet doe

verbreiden

Daarop

ingekomen

mule over

de Kerk vi

de uitsprai

wordt toeg

omdat de

lorfte Gods

Het schi

Maar nau

boek uit v

bonds, wa

waren gen

niet veran

kan zien,

in 't gewe

de orde te

verkondigd

een godslu

des Heeren

Och, wat

waar Kuy

die vanaf

een oploss

dagen.

Maar bij

pacificatie

de geest vi

dezelfde ge

Om dat

Daar ware

schriften i

burg. 's-G

den Kerke

Kerkeraad

dat tot do

eenige Dep